

Vārdu skolas un Hui Ši paradoksi (no grāmatas „Džuandzi”, 33.nod. „Zem debesīm”)

Hui Ši bija daudzpusīgas zināšanas, savas grāmatas viņš veda piecos vezumos.¹ Tomēr viņa mācība bija kļūdaina un pretrunīga, un viņa vārdi nepauda būtību.² Izpētot lietu jēgu viņš teica:

„Vislielākajam nav ārpusē, to sauc par lielo vienību; vismazākajam nav iekšienes, to sauc par mazo vienību.”

„Kam nav biezuma, to nevar uzkrāt; un tomēr tā izmērs ir 1000 li.”³

„Debesis un zeme ir vienlīdz zemi; kalni un ezeri ir līdzeni.”⁴

„Saule vienlaicīgi ir dienvidū un riet; būtnes vienlaicīgi dzimst un mirst.”⁵

„Kas vienāds lielajā, bet atšķiras no mazajām vienādībām – to sauc par mazo vienādību un atšķirību; kas visām lietām vienāds un atšķirīgs – to sauc par lielo vienādību un atšķirību.”⁶

„Dienvidiem nav robežas un tomēr ir robeža.”⁷

„Šodien dodos uz Jue valsti, bet vakar atnācu.”⁸

„Savienotus riņķus var atdalīt.”⁹

„Es zinu, ka pasaules centrs ir uz ziemeļiem no Jaņ un uz dienvidiem no Jue valsts¹⁰, tā ir patiesība.”¹¹

„Visaptveroši mīlot 10 000 būtnes, debesis un zeme ir viens ķermenis.”

---

¹ Hui Ši dzīvoja 3. gs.p.m.ē.. Toreiz pieraksti tika veikti iegrebjot zīmes uz bambusa plāksnītēm, kas aizņēma ļoti daudz vietas. Piemēram, viena grāmata, kurā bija kopā sasiestas bambusa plāksnītes, varēja būt lielas somas izmērā mūsdienu izpratnē. Ja bija nepieciešams paņemt līdzi vairākas grāmatas, tad tās vajadzēja vest ratos.

² Šādā kritiskā veidā Hui Ši filozofiju izvērtēja daoistu domātājs Džuandzi.

³ Iespējamais skaidrojums: Runa iet par ģeometriskiem objektiem, piemēram, liekot punktus uz auduma, papīra vai koka vienā un tai pašā vietā, neradīsies biezs slānis, bet liekot punktus vienu aiz otra, var uzzīmēt bezgalīgi garu līniju.

⁴ Iespējamais skaidrojums: Zems un augsts, līdzens un nelīdzens ir relatīvas kategorijas, kas rodas, lūkojoties uz lietam no noteikta skatu punkta. Ja izmaina skatījuma perspektīvu, piemēram, aplūko kalnus un ielejas šķērsgrizumā vai ja palūkojas uz jūru un debesīm tāluma horizonta līnijā, tad šādas kategorijas neder.

⁵ Iespējamais skaidrojums: Laiks nevienu brīdi nestāv uz vietas, tādēļ reāli nav tāda brīža, kad saule būtu tieši dienvidū. Visas būtnes, kas piedzimst, ir nolemtas nāvei, tātad tās visu dzīvi pamazām mirst.

⁶ Iespējamais skaidrojums: 1. Visas lietas var iedalīt lielākās vai mazākās grupās un atrast tām vai nu atšķirīgas vai vienojošas pazīmes, piemēram, zirgi ir savā ziņā līdzīgi, arī putni ir savā ziņā līdzīgi, mēbeles ir lielākā kategorija, bet no tām var izdalīt krēslus, galdus u.c. lietu grupas, atkarībā, cik lielā mērā meklē līdzības un atšķirības. 2. Pasaulē visām lietām var atrast kaut ko īpašu un var izsecināt, ka tās visas ir atšķirīgas, piemēram, katrs cilvēks ir ar savu raksturu un izskatu. Bet iespējams arī atrast visu pasauli vienojošas kategorijas, piemēram, visaptveroša mīlestība var ietvert visus.

⁷ Iespējamais skaidrojums: Robežas ir relatīvs jēdziens, ko noteikuši cilvēki, tātad cilvēku dzīvē, izpratnē un valodā tās ir, bet ja kāds realitātē gribētu atrast, kur sākas vai beidzas debesu virzieni, tas būtu neiespējams. Debesu virzieni ir atkarīgi no skatījuma perspektīvas – Latvijā esot, Indija ir austrumos, bet Ķīnā esot, tā ir rietumos.

⁸ Iespējamais skaidrojums: Valodā var salikt kopā frāzes, kas neatbilst reālajai situācijai un laika progresijai. Kad kāds cilvēks dodas uz Jue valsti, viņš tai dienā saka: es dodos uz Jue. Bet pēc pāris dienām, kad viņš jau ir atnācis un vienu dienu nodzīvojis Jue valstī, viņš var teikt, vakar es atnācu uz Jue. Abi apgalvojumi ir pareizi, bet tikai noteiktā laika punktā. Izņemot tos no realitātes konteksta, rodas absurds apgalvojums.

⁹ Iespējamais skaidrojums: Savienoti riņķi nav atdalāmi, pamatojoties uz vairākiem priekšnosacījumiem, piemēram, tos nevar tagad atdalīt (bet pirms tie tika savienoti, tie agrāk bija atdalīti riņķi); tos nevar atdalīt ar roku spēku, bet var atdalīt ar cirvi vai kausējot. Starp riņķiem vienmēr pastāv tukšums, tāpēc tos var uzskatīt par divām atsevišķām, nesavienotām lietām.

¹⁰ Jaņ valsts atradās Ķīnas ziemeļos, aptuveni tag. Beidzjinas rajonā, Jue valsts – dienvidos, aptuveni tag. Honkongas apvidū.

¹¹ Iespējamais skaidrojums: Pasaulei pašai par sevi nav centra un nav debesu virzienu, tos nosaka cilvēki, atkarībā no atrašanās vietas. Tātad centrs un debesu virzieni var atrasties jebkur, kur cilvēki to nosprauž. Ķīniešu pasaules skatījumā Ķīna bija Vidus Valsts (Džunguo 中国). Mēs, savukārt, uztveram par savas pasaules centru Latviju vai Eiropu. Pilsētas centrs ir atkarīgs no pilsētas robežām un cilvēku izpratnes, kas katrā laikmetā mainās.

Hui Ši domāja, ka šie apgalvojumi ir izcili, parādīja tos pasaulei un darīja zināmus citiem disputētājiem¹². Visi pasaules disputētāji kopīgi ar viņu uzjautrinājās par tiem. [Viņi mēdza spriest par šādām tēmām.]

Olai ir spalvas.¹³

Vistām ir trīs kājas.¹⁴

Jin pilsētā ir visa pasaule.¹⁵

Suni var uzskatīt par aitu.¹⁶

Zirgam ir olas.¹⁷

Vardei ir aste.¹⁸

Uguns nav karsta.¹⁹

Kalns rodas no atveres.²⁰

Riteņi nepieskaras zemei.²¹

Acis neredz.²²

Rādītājpirksts neaizsniedz mērķi, un pat sasniedzot, tas neizsmēļ lietu būtību.²³

Bruņurupucis ir garāks par čūsku.²⁴

Uzstūris nav kvadrātveida, cirkulis neveido aplūsus.²⁵

---

¹² Cita tulkojuma versija: Hui Ši domāja, ka šie apgalvojumi ir izcili, viņš sevi uzskatīja sevi par pasaulē viszinošāko disputētāju.

¹³ Iespējamais skaidrojums: Ja neņem vērā laika progresiju, tad ola ir tas pats, kas cālītis un vēlāk vista, kam ir spalvas.

¹⁴ Iespējamie skaidrojumi: Spēle ar hieroglifu grafēmām. Ķīniešu valodā skaitlis 1 ir 一, bet 2 ir 二, kas kopā veido skaitli 3 三. Ķīniešu valodas vārdiem nav noteikts skaitlis un dzimte, tāpēc 三(vista) var apzīmēt gan vienu vistu, gan daudzas vistas. Daudzām vistām kopā var saskaitīt gan trīs, gan četras, gan piecas utt. kājas.

¹⁵ Iespējamais skaidrojums: Tiem, kuri dzīvo Jin pilsētā un nav bijuši ārpusē, Jin ir visa dzīve un pasaule, viņi citu neko nezina. Varde, kas sēž akā, redz tikai gabaliņu no debess un uzskata, ka tā ir visa pasaule. Žils Verns aprakstīja ceļojumus pa visu pasauli, neizejot no sava darba kabineta, tā viņš garā radīja savu pasauli. Domām nav robežu un savos sapņos cilvēks var nokļūt jebkur.

¹⁶ Iespējamais skaidrojums: Nosaukumi ir cilvēku izdomāti un fiksēti. Tie ir cilvēku noteiktas konvencijas, kas reāli nepastāv. Ja jau kopš bērnības kādam cilvēkam rādītu uz suni un teiktu, ka tā ir aita, tad viņam tā būtu aita.

¹⁷ Iespējamais skaidrojums: Ķīniešu valodas hieroglyphs 卵 (šeit: ola) ir radies no piktogrammas zīmējuma, kurā attēlots sēklinieks un dzemde.

¹⁸ Iespējamais skaidrojums: Ja neņem vērā laika progresiju, tad varde ir tas pats kurkulis, kuram ir aste.

¹⁹ Iespējamais skaidrojums: Karstums un aukstums ir subjektīvas izjūtas, kas atkarīgas no cilvēka maņu orgānu uztveres. Uguns pati par sevi nav ne karsta, ne auksta, tikai kad cilvēks tai pieskaras un viņam ir nepatīkami, to dēvē par karstu.

²⁰ Iespējamais skaidrojums: Spēle ar hieroglifu grafēmām. Ja mutei jeb atverei 口 noņem augšējo līniju un pagriež vertikāli, tad izveidojas hieroglyphs – kalns 山.

²¹ Iespējamais skaidrojums: Zemei pieskaras tikai daļa no riteņa, bet lielākā daļa ir gaisā. Ritenis pieskaras akmeņiem, zālei, mālām, smiltīm, nevis zemei.

²² Iespējamais skaidrojums: Ja acis atdala no dzīvās būtnes ķermeņa un uztveres orgāniem, tās pašas par sevi nevar neko ieraudzīt. Lai acis redzētu, nepieciešami vairāki priekšnoteikumiem un zināmi apstākļi, tā piemēram, kad cilvēks ir akls, viņa acis neredz, arī tumsā daudz ko nav iespējams redzēt. Bez tam acu skatiens redz noteiktus objektus tikai noteiktā skatu leņķī un tai pat laikā neredz citus objektus, kas nav skatu leņķī vai kas atrodas tālu prom.

²³ Iespējamais skaidrojums: Norādot uz lietām var tikai no ārpusē, šādā veidā nav iespējams norādīt uz lietu patieso būtību. Arī ja nosauc lietas vārdā un tieši saskaras ar tām, nav iespējams pilnībā apzināt visus lietas vai būtnes aspektus pilnībā.

²⁴ Iespējamie skaidrojumi: 1. Ķīniešu valodā hieroglyphs 长 var nozīmēt gan *garš*, gan *ilgs*. Bruņurupuči dzīvo daudz ilgāk nekā čūskas. Teikumu var tulkot kā: „Bruņurupucis ir vecāks nekā čūska.” 2. Bruņurupuča hieroglifa grafēmā 龜 ir daudz vairāk līniju nekā čūskai 蛇. Ja līnijas saliek vienā rindā, tad bruņurupuča hieroglifa elementi veido daudz garāku līniju nekā čūskas. 3. Garš un īss ir nosacīti jēdzieni. Var arī būt ļoti mazu čūsku suga vai vēl tikko piedzimusi čūska var būt mazāka nekā pieaudzis bruņurupucis. Apgalvojuma pareizība atkarīga no blakus apstākļiem.

²⁵ Iespējamais skaidrojums: Visu mērinstrumentu precizitāte ir nosacīta, nevis absolūta. Tātad uzzīmētie vai ar acīm redzami taisnstūri un aplūsi, piemēram, zem mikroskopa skatoties, var izrādīties neprecīzi.

Grope neieskauj tapu.²⁶

Lidojošā putna ēna nekad nekustās.²⁷

Bultas asmeņa lidojumā ir laiks, kad tas ne kustās, ne nekustās.²⁸

Kucēns nav suns.²⁹

Brūns zirgs un melns vērsis ir trīs.³⁰

Balts suns ir melns.³¹

Bārenim kumeļam nekad nav bijusi māte.³²

Ja no vienu pēdu garas nūjas katru dienu nogrieztu pusi, tad arī pēc 10 000 gadiem tā neizbeigsies.³³

Disputētāji par šīm tēzēm kopā ar Hui Ši sarunājās visas dzīves garumā bezgalīgi ilgi.

*/ tulkojums – Santa Bobkova un Pārsla Dambe,
komentāri – Agita Baltgalve /*

---

²⁶ Iespējamais skaidrojums: Ja dēlī iedzen tapu vai naglu, tad caurums nekad pilnībā nesakritīs ar naglas vai tapas veidolu. Relatīvi tas ir atbilstošs, bet, novērojot precīzāk, absolūta atbilstība nav iespējama.

²⁷ Iespējamais skaidrojums: 1. Matemātiski aprēķinot putna lidojumu, ņem vērā konkrētu laika punktu un konkrētu vietu telpā. Tādējādi nav neviena brīža, kad putns neatrastos kādā konkrētā laika punktā un vietā, kustības kā tādas nav. 2. Putna ēnas novērojums atkarīgs arī no skatītāja perspektīvas. Ja putnu vēro no pietiekami lielā attāluma, tad šķiet, ka ēna uz zemes nekustas. Ja iet tai līdzī, tad ēna nekustas attiecībā uz ejošo cilvēku.

²⁸ Iespējamais skaidrojums: 1. Kustība un miers ir relatīvi jēdzieni, lietas un būtnes nekad neatrodas absolūtā miera stāvoklī. 2. Attiecībā uz kokiem vai cilvēku, kas kustās ar lēnu ātrumu, bulta traucas strauji, bet attiecībā uz putnu, kas varbūt lido tādā pašā ātrumā, bulta nekustas.

²⁹ Iespējamais skaidrojums: Kucēns un suns pieder pie vienas dzīvnieku sugas un pēc daudziem parametriem tos var iedalīt vienā grupā, bet, ja novēro atšķirīgās iezīmes, tad abiem ir sava specifika un tie var tikt iedalīti divās dažādās kategorijās, piemēram, nepieauguši dzīvnieki un pieauguši dzīvnieki. Šeit darbojas Hui Ši princips par lielajām un mazajām vienādībām. Tie nav identiski jēdzieni arī tai ziņā, ka visus suņus nevar dēvēt par kucēniem.

³⁰ Iespējamais skaidrojums: Brūns zirgs ir viens apgalvojums, melns vērsis ir otrs apgalvojums, brūns zirgs un melns vērsis ir trešais apgalvojums.

³¹ Iespējamais skaidrojums: 1. Balts ir cilvēku noteikts apzīmējums kādai krāsai. Tikpat labi baltu var dēvēt par melnu jau no pašiem pirmsākumiem, tad visi to sauks par melnu. 2. Balts suns ir balts tikai noteiktos apstākļos, kad to tādu spēj uztvert cilvēka maņu orgāni. Naktī krāsu nevar redzēt, tad visi suņi ir pelēki vai melni. Arī ja suns ir netīrs, tas var būt melns. 3. Ja kāds lūkojas tikai uz atsevišķu suņa daļu, piemēram, melnajiem plankumiem vai pēdām vai acīm, tad, neprecizējot, ka tās ir suņa acis vai pēdas, var teikt, ka suns ir melns.

³² Iespējamais skaidrojums: Kad kumeļam bija māte, tad viņu nesauca par bāreni, bet vienkārši par kumeļu.

³³ Iespējamais skaidrojums: Līdzīgi kā matemātikā dalīšanas rezultātā nav iespējams iegūt nulli, arī reālajā dzīvē pastāv matērijas nezūdamības likums.